

Ne vem, koga sem ogovoril, ne morem izbirati ... Morda je to dobro, kajti še nikoli v življenju nisem izbral najboljše možnosti. Naj razsodi naključje. Upam, da mi ne bo namenilo kakšnega zoprnega cinika.

Zgodba, ki bi jo rad čim bolje povedal, se prične 7. marca leta 2005. Tega dne je *Oslobodjenje* na naslovnici objavilo fotografijo delavcev, ki kidajo gromozanske kupe snega z neke sarajevske ulice. V isti izdaji je na četrti strani natisnjena fotografija vasi Ljute na Treškavici. Na blede odtisnjenem posnetku gledajo strehe iznad zasneženih hiš in naslov je poročal o neverjetnih sedemmetrskih zametih.

Domala vsa zima je minila v izmenjavah megle in dežja. Na začetku marca je besno začel padati sneg. Kosmi so bili majhni in okrogli kot kroglice stiropora, vendar vztrajni, dneve in dneve so naletavali. Mestni otročaji so prvih nekaj dni uživali v njem. Iz vsake strmine v mestu so napravili drsališča in sani so do pozne noči praskale po ulicah. Ampak kmalu so se naveličali, torej bi ta marec morali pomniti tudi po tem, da je snegu uspelo presesti celó otrokom. Ko so zadnje sani zapustile ulice, je sneg postal le še motnja.

Dogodki niso stari, zato precej dobro pomnim podrobnosti. Potrudil se bom vse natančno podati, saj je to predvsem meni v prid. Morda se mi nekaterih dialogov ne bo posrečilo natanko obnoviti, to je razumljivo, toda poskusil

jih bom čim zvesteje rekonstruirati. Dragoceni so za potek zgodbe. Popolnoma odkrit bom, laži so sicer vabljive, vendar predrage. Ne citiram, govorim iz izkušnje.

Zgodbo bom začel takole.

Devet mesecev sem prebil v postelji. Nisem bil bolan, počutil sem se prav dobro. Telesno – naj poudarim. Ali vsaj nič slabše kakor običajno ... Kratko in malo, nisem mogel najti dovolj prepričljivega razloga za to, da bi zapustil posteljo. Ure in ure sem lahko ležal vznak in opazoval sončni žarek, kako se je prebijal skozi špranjo na roleti. Poslušal sem kлокotanje iz vodovodnih cevi, pridušene glasove sosedov za zidovi, škripanje mehanizma dvigala, krempljce golobov, ki polzijo po pločevinasti okenski polici ... Strmel sem v strop, žvečil čajne obročke, pomočene v vodo ... Spal ... In to je vse. To je bilo vse, kar sem te dni počel in želel početi. Nisem bil srečen. Pozneje bom pojasnil, zakaj. Za zdaj naj, da ne bi že na samem začetku zgodbe puščal nejasnih delov, omenim, da me je, po desetih letih zakona, zapustila žena, o kateri sem menil, da si brez mene ne more predstavljati svojega življenja. Takoj priznam – v tej zgodbi ni prostora za laži – za njen odhod sem absolutno kriv jaz.

V noči na sedmi marec sem se na vsem lepem in celo brez sebi razumljivega razloga odločil, da je napočil čas, da zapustim posteljo. Sedmega marca leta 2005, v ponedeljek, sem se povrnil med žive. Odprl sem oči ob prvem zvoku budilke, točno ob sedmih. Umil sem se, si ščetkal zobe, opravil celó jutranjo telovadbo, štiri sklece, zaradi katerih sem čutil vrtoglavico in slabost v želodcu. Prižgal sem prvo cigareto. Oscar Wilde je, če se prav spomnim, izjavil, da so cigarete bakle samozavesti in da se z njihovo

pomočjo umikaš v sfere zasebnih čutnih vtisov. Cigarete so moja slaba razvada, droga, ki ne prime, in morda blago pomirjevalno sredstvo. Kakor je tudi res, da s cigareto nisem sam, kot oglašuje stara reklama. S takole družbo med zobmi sem krenil v prvo pustolovščino. Ni mi treba razkladati, da sem bil živčen, preplašen, negotov. Toda – nastopil je čas za spremembe. Zavil sem se v plašč in stopil ven. Jutro sem hotel začeti s časopisom, prebrati, kaj sem zamudil v zadnjih devetih mesecih, kako je svet vrvel okoli moje postelje. Lahen vetrič je sukljal drobne snežinke po zraku. Nekaj jih je popadalo za ovratnik plašča. Niso bile nadležne. Pograbil sem *Oslobodenje*, naglo, da prodajalka ne bi načela pogovora, pustil drobiž in se odplazil v stanovanje. Pristavil sem za kavo in prižgal radio. »Glasbena skupina Rolling Stones vam bo zaigrala popevko današnjega dopoldneva. Slišali bomo skladbo *Street Fighting Man* oziroma *Ulični borec*, katere zvočni zapis je nastal daljnega leta 1968.« Voditeljičin glas je bil resnoben, malodane presunjen, kakor bi brala vest o kakšni velepomembni smrti. Ta napoved je prebudila v meni spokojnost, kakršne že dolgo nisem občutil, staromoden mir, varnost, ki diši po otroštvu. Že dolgo me ni obšlo takšno občutje. Iztegnil sem se in ga skušal vdihniti, začutiti v nosnicah, pljučih, ga zadržati in si ga dobro zapomniti.

Pil sem kavo, poslušal *zvočni zapis* in skozi okno opazoval ljudi, kako so se prebijali skozi sneg, ki je ponoči zrasel še za tri pedi. Nad njimi je krožila jata belih, krotkih golobov. Odprl sem časopis. Pri vrhu druge strani je pisalo, da so delovne skupine Zvezne komisije za iskanje izginulih od leta 1995 odkrile 363 množičnih grobišč in iz njih ekshumirale 13.915 žrtev. Na peti strani je enota za epidemiologijo pri Zveznem zavodu za javno

zdravje opozarjala, da vremenske nevšečnosti povečujejo nevarnost nalezljivih bolezni, *zlasti muhaste respiratorne in meningokokne okužbe, pa tudi nekatere druge, kakor so zlatenica, trebušni tifus in griža*. Na straneh, namenjenim novicam iz sveta, je novinarka italijanskega časnika *Il Manifesto* Giuliana Sgrena opisovala, kako je bila osvobojena iz iraških zaporov, in obtožila ameriške vojake streljanja na njen avtomobil. Vsa Italija, je trdil dopisnik *Oslobodenja* iz Rima, je objokovala agenta italijanske tajne službe Nicolo Caliparija, ki ga je ubila ameriška patrolja. Vladimir Putin je pripravljaj počastitev dneva zmage nad fašizmom, Jacques Chirac je obljubil, da bo podprl palestinsko samoupravo, in boksar Mike Tyson je na festivalu San Remo odpel priredbo pesmi *New York, New York*. V televizijskem programu so gledalci lahko izbirali med tremi filmi, akcijskim *Enkrat v življenju*, melodramo *Tudi to je ljubezen* in biografsko dramo *Frida*.

Tačas ko sem razmišljal, kateri filmski žanr se prilega prvemu dnevu vrnitve v življenje, sem zaslišal, kako nekdo trka na vrata, trikrat, na rahlo. Pomislil sem, da nisem dobro slišal, saj mi že lep čas nihče ni tako navsezgodaj trkal. Še trikrat je potrkljalo in nato pozvonilo. Vstal sem s stola, se namenil proti vratom in obstal ... V ogledalu sem srečal mračno, zmečkano in bledo pojavo. Na sebi sem imel razvlečene hlače, bogato posute s svetlečimi madeži in predvojno, nekoč zeleno majico z velikim znakom tovarne Mahnjača na prsih. Pomislil sem, da bi bilo dobro, če bi se preoblekel, ampak za prvo jutro je bilo zadosti sprememb v življenju.

Na vratih je stala Mirna. Sveža in nasmejana. Za mano je zevalo enosobno stanovanje – kakor usta velikana z gnilimi zobmi.

– Dobro jutro. Menda nisem zgodna?

Šele tedaj sem se spomnil. Spomnil sem se, da sem morda imel še en razlog, da sem vstal. Prejšnjo noč sem se po telefonu pogovarjal z Mirno. Prebudila me je, bil sem še ves krmežljav, in ne morem se spomniti, o čem sva se pogovarjala. Hotel sem le čim prej končati pogovor in oditi nazaj v posteljo. Najbrž je rekla, da bi se želela videti z mano. Ali nekaj takega, kajti na vratih je stala s širokim nasmehom.

– Kaže, da nisem prišla ob pravem času.

Zvlekel sem hlače na boke, se ozrl po sobi in odvrnil:

– Pa res nisi. Te lahko prosim, da se vrneš čez kakšno uro?

Glas sem imel hripav, piskajoč in izvotljen, komaj prebujen iz dolgotrajne molčečnosti. A ga je vendarle razumela, znova se je nasmehnila, pokimala in se oddaljila dol po stopnicah.

Uro, ki sem si jo izprosil pri njej, sem nameraval porabiti za to, da spravim stanovanje v red, čeprav nisem verjel, da se bo zares vrnila. Jaz se ne bi ... Ne bi se vrnil, če bi me čakal osebek, ki je videti kot jaz, ki misli, se vede in sploh živi kot jaz. Tako sem razmišljal in v to trdno verjel, in šel nazaj na stol. Kajti, to sem že povedal, v tem času nisem bil srečen. Niti najmanj ...

Skušal sem se spomniti telefonskega pogovora z Mirno, a brez uspeha. Poznal sem jo bežno, v tistih predvojnih časih, ko sem jih tako poznal na ducate. Nekajkrat sva se pogovarjala. Rada je imela slikarstvo in mislim, da sva se pogovarjala v glavnem o tem. Ne vem, kako mi je to uspevalo, saj nisem kakšen ekspert. Verjetno so tisti, ki jih je srečevala, vedeli še manj, saj je z navdušenjem sprejemala vsako mojo pripombo ali kak za lase privlečen sklep. Potem je izginila, med vojno. Niti opazil nisem, kdaj je

odšla. V tistem času je vse zlahka izginjalo – ljudje, navade, predmeti, običaji, mnoge besede ... Mesto se je spremenilo, skoraj popolnoma ... Navajal sem se na odhode ljudi, nekako z lahkoto, tako kot sem pomanjkanje hrane, vode, elektrike privzel kot normalen pojav ... Kakor je iz mojega življenja izginila pašteta Čoka, tako sem opazil, da tudi ni kakšnega prijatelja, ki jo je maral.

Zvonec na vratih ... Vendarle sem se uštel, vrnila se je, sem pomislil, in obžaloval, ker nisem zatlačil v kak kot vsaj starih nogavic in umazanih krožnikov. Ampak pred vrati je stal Ekrem, hišnik v stolpnici in taksist na ulici. V roki je držal velik zvezek, s stranmi, porisanimi s črtkanimi tabelami.

– Sem zgoden, sosed? Plača za čistilko, saj veš, da vsakega sedmega v mescu zbiramo od stanovalcev. Ti si, brez zamere, dolžen za devet mescev.

Obrnil sem se, da bi vzel denarnico iz plaščnega žepa. Vedel sem, da Ekrem medtem steguje vrat in pase oči po stanovanju. To je redno počel, zato so gospodinje pridno pazile, da so ga malo počedile pred njegovim obiskom. Ko sem se zasukal, je naglo stopil korak nazaj, se posmehnil in z brado pokazal na svoj debeli trebuh.

– Kaj praviš, sosed, dober pulover?

Volneni pulover, z velikim stiliziranim jelenom, ki ruka v luno, se mu je napenjal čez trebuh. Prikimal sem.

– S kurcem sem ga zaslužil, me je samozadovoljno obvestil.

Tudi to sem vedel ... Hvalisal se je, da mu bivša žena še zmeraj pošilja darila iz tujine, čeprav je poročena z nekim nemškim upokojencem. Ekrem je razlagal, da mu darila kupuje iz hvaležnosti za divje noči in na čast njegovim fenomenalnim seksualnim veččinam.

– Pa ti, kako si kaj? Ali je boljše, da ne vprašam?

Znova sem pokimal in mu izročil denar. Pomežiknil mi je in pomolil zvezek v podpis. Zaprl sem vrata in slišal, kako zvoni na vratih nasproti: »Zgoden, sosed, dober pulover?«

Odločil sem se vendarle za silo pospraviti stanovanje. Za vsak primer, če se Mirna vrne. Nisem se pretirano pehal, le tiste nogavice in krožnike sem umaknil proč. Nisem imel moči za kaj več. Odhlačal sem nazaj k stolu in čakal ...

Gledal sem skozi okno. Zunaj sta se moški in ženska na snegu igrala z dekletcem. Moški si je z rokami zakril oči, onidve sta s hihotom iskali skrivališče. Našli sta ga v majhni jami, izdolbeni v snegu. Moški je odprl oči, padel na roke in po kolenih začel vohljati njune stopinje. S košatimi brki je odstiral sneg pred seboj. Ko so ga sledi pripeljale do skrivališča, je glasno zalajal. Naredil je preval naprej in se skotalil noter. Za njim so se ob veliko glasnejšem škripanju, kot bi jim pripisal, zaprla mala snežna vrata. Nad njimi je krožila jata belih golobov, vse hitreje in hitreje, dokler ni postala bleščav disk. Disk se je izoblikoval v sulico, ki se je na kratko umirila na nebu, se obrnila proti zemlji in z žvižgom strmoglavila. Ko so se ptiči kakor velike puščice pri pikadu rafalno zarili v sneg, je radio za mojim hrbtom zaigral tuš in zvonec na vratih je zaropotal. Pogladi sem si lase in pritisnil na kljuko.

Na vratih je stal možakar z velikimi krvavimi očmi, največjimi, kar sem jih kdaj videl. Nekaj mi je govoril, ampak kolikor sem se naprezal, nisem ničesar razumel. Majhne ustnice so se zgibale kot deževniki v blatu in ponavljale, tako se mi je zdelo, enake besede. Prigovarjal sem mu, naj ponovi, mu rekel, da nič ne slišim. Ni

me poslušal, zastrt z velikanskimi očmi, zavoljo katerih nisem mogel videti preostalega obraza. Temni zenici sta plavali v krvi. Kazali sta jasen odsev, v njiju se je zibal moj splašeni obraz. Usta so se zgibala vse hitreje, morda je vpil. Ne vem zagotovo ... Tedaj sem se prebudil.

Polmrak je že risal dolge sence na snegu. Ura je pokazala, da sem prespal vse popoldne. To ni bilo nenavadno. V tem času sem lahko neprestano spal. Če sem se samo usedel in iztegnil noge, se mi je pogled že začel megliti. Naj sem še toliko spal, sem bil še naprej zaspan. Zadosti je bilo spanja. Odšel sem v kopalnico, trdno odločen, da se umijem. Odprl sem pipo in zrl v curek. Bil je čudovit, svetlikav, svež. Ure in ure bi ga lahko opazoval. To sem tudi storil.

Mirna tega dne ni prišla. Čakal sem jo na stolu, gledal skozi okno ... Sneg je še naprej padal, kakor bi hotel zaustaviti življenje mesta. Vendar se mu ni posrečilo. Ljudje so ga vztrajno gazili. Hodili so mimo pod oknom in utirali poti, ki so se vsevprek brez vsakršnega reda množile in križale. Težko je bilo najti pedenj snega, ki ga ni že kdo zgazil. Če si se ga hotel dotakniti svežega, si moral vstati zgodaj zjutraj, pred vsemi, sicer ni imelo smisla hoditi ven, vse si lahko opazoval tudi z okna. Uspelo mi je uzreti, katero okno se je prvo osvetlilo v sosednji stolpnici. Pozneje sem si ogledal polovico filma (odločil sem se za ljubezenskega) in prelistal dve, tri strani neke knjige. Ne spomnim se, katere, pomnim pa, da sem pomislil, kako je to dovolj za začetek moje vrnitve v življenje. In nato sem končno zaspal.

Naslednjega dne okrog opoldneva sem z veliko skodelico kave znova stal ob oknu. Na radiu je kuhar razlagal, kako peči ribo na žaru, »debelina treh centimetrov

potrebuje deset minut« ali tako nekako. Na ulici so ženske nosile šopke cvetja. Vsaka je imela vsaj enega in nosila ga je kot trofejo ali dirigentsko paličico recimo. Oglasil se je zvonec na vratih. Pred njimi je stala Mirna, s še večjim nasmehom kakor dan prej.

– Danes me moraš spustiti noter. Je pa le dan žena.

Res, bil je osmi marec ... Vstopila je in polastila se me je živčnost. Spominjam se, da se nisem mogel spomniti, kako je treba pogostiti žensko, ki pride nepričakovano na obisk. Ponudil sem ji kavo, vendar jo je zavrnila in me tako oropala edine ideje, ki sem jo imel. Sédel sem na stol in položil roke v naročje. Toda še celó tako zmeden sem užival, ko sem jo gledal sedeti v kuhinji.

Nemara je na tem mestu pravšnji trenutek, da vam opišem Mirno. Dobro bi bilo, če bi se lahko oprl na katero znano žensko, da bi jo primerjal z njo, ampak nobena taka mi ne pride na misel. Črnolasa, ostrižena na kratko, skoraj po pravilih JLA. Lahko se reče, da je nizka, s kakšnim kilogramom preveč in z velikimi usti, ki bi se morda bolje podala večjemu obrazu. Oči so črne, s kroglico svetlobe na sredi, najlepši na njej pa je nasmeh, iskren, prisrčen, pripravljen pokazati se ob najmanjšem povodu. Takšni nasmehi so lahko zdravilo. Nasmeh je naredil Mirno lepo žensko, pa vendarle ni bila lepša od moje. (Vse ženske primerjam s svojo pobeglo ženo. Kakor religiozni fanatiki v vsakem madežu vidijo prerokov obraz, sem jaz v vsaki ženski prepoznaval svojo.)

Spomnil sem se, kako bi Mirno najboljše opisal: bila je nekako čista, z natančno oblikovanim telesom in obrazom, kakor bi bila postavljena v mojo kuhinjo s fotomontažo. Ne vem, kako dolgo sem jo motril, ampak nje, se mi je zdelo, to ni motilo. Ni govorila, le smehljala se

je. Ni je vznemirjala tišina, toda mene je gnala v norost. Vseeno pa nisem storil ničesar, da bi jo pretrgal, nasprotno, še celó podpiral sem jo – z njenimi očmi sem začel opazovati stanovanje in mahoma sprevidel, da ji nika-kor ne more ugajati. Vse je prekrival prah; če bi se dala strkati soba, bi veliki kosmi prahu ustvarili metež kot v majhnih steklenih kroglah. Noben predmet v stanova-nju ni imel leska, vse barve so bile ubite, tudi jutranja svetloba ni delovala svetlo, kakor da bi jo mračna soba vpijala vase. Vendar nisem smel odgrniti zaves, bal sem se, da bi se ob močnejši osvetljenosti utegnile razkriti dosti hujše reči. Vstal sem s stola, se ji namesto pojasni-la mlačno posmehnil in odprl okno, da bi odgnal vsaj smrad po tobaku, znoju, podihanem kisiku ... Vonjave samote. Potlej se mi je utrnilo, da bi glasba opravila svo-je. Glasba zlahka spremeni vzdušje v vsakem prostoru. Naredite poizkus, če ne verjamete. V popolnoma praz-ni sobi predvajajte različne zvrsti glasbe in videli boste, kako se premikajo sence, kako se meša zrak, kako svetlo-ba spreminja odtenke ... Prostor se prilagaja glasbi, kot scenografija v dramskih dejanjih. [1] Ni popolne tišine. Ne obstaja. Vsaj ne na tem svetu, morda v veselju ali drobovju zemlje. Kjer je mrzlo in temačno. V predalček na predvajalniku sem položil cede. Ne morem se spom-niti, katerega ... [2] Zdi se mi, da se je razlegla nekakšna počasna trobenta. To predvajam, kadar sem živčen. In takrat sem bil, kolikor se spominjam, precej živčen.

Ona je potrpežljivo čakala na dokončanje mojih priprav. Vrnil sem se k mizi in naenkrat sva se začela po-govarjati. Kakor da bi po naključju naletela na prikladno frekvenco. Ona je pripovedovala o Švedski, o prostranih knjižnicah, v katerih knjige zlagajo kot skulpture, hvalila